

Нетиджелев интеграция усулынен кечирильген дерс

2 сыныф

Дерс мевзусы: Тылсымлы кыш.

Окьюв: У. Эдемованынъ терджимесинден «Сансарчыкъ кышны насыл кечире»; этрафтаки табиатнен танышув: «Кышнынъ аляметлери. Айванлар кышта»; халкъшынаслыкъ: «Кырымтатар шаирлери кыш акъкъында», аталар сезлери ве халкъ аляметлери.

Дерс макъсады: талебелернинъ кыш акъкъында бильгилерини арттырмакъ; этрафтаки олгъан гузелликни корьмеге огретмек, табиаткъа меракъ ве севги ашламакъ; табиат огюнде месулиет дуйгъусыны инкишаф эттирмек; талебелернинъ нутукъны инкишаф этмек.

Дерс донатылувы: мевзунен багълы олгъан ресимлер, Арслановнынъ музыкасына язылгъан «Къар ягъа» тюркюнинъ грамзаписи; такъымларгъа вазифели карточкалар. Эвде талебелернинъ азырланувы: эр талебе кыш акъкъында шиирни эзберлей, мевзунен багълы олгъан ресим япа, реферат яза, кягъыттан къар данелерни ясай.

Дерсинъ кетишаты

**1.Тешкилий къысым:селямлашув,невбетчининъ сезю,
дерсинъ мевзу ве макъсадыны илян этюв.**

**Тахтанынъ ярысында «Къыш» мевзусына багъышлангъан
рефератлар ве ресимлер сергиси.**

2.Окъув фаалиетнинъ мотивациясы

Оджанынъ сезю.

**-Бугунь,балалар,биз сизлернен пек гузель мевсим акъкъында
лаф этеджекмиз.**

**Балалар тапмаджаны динълейлер ве насыл мевсим
акъкъында айтылгъаныны айталар.**

**Ава кунь-куньден сувуй,
Геджелери ель улуй,
Ерни без кър къаплай,
Аяздан сувлар бузлай.**

Не вакъыт ола?

Бугунь биз сизлернен энъ тылсымлы ве меракълы мевсим акъкъында бильгилеримизни айтаджакъмыз. Адет узьре, бизде малюмат бюросы чалыша. Олар бизге меракълы хаберлерни айтып, ярдым этеджеклер. 3.

Талебелернинъ бильгилерни тешкерюв

1) «Къыш» сезюнен орюмчек ювасыны япмакъ.

-Насыл сезлерни «къыш» сезюнен багъламакъ мумкюн?

Къартопач

къарлы

аяз

къарбаба

къар

чана

КЪЫШ

къаркъыз

Аяз деде

къар данеси

Иылбаш

къаргъа

буз

2) Субет.

Композитор
лар

-Биз сизлернен кышнен багълы чокъ сезлер таптыкъ.

Балалар, айтынъыз кыш акъкъында бизге ким айта биле?

Рессамлар

Шаирлер

КЪЫШ

Композиторлар

Языджылар

-Къыш айлары насыл?

-Не вакъыт ола?

**Тереклер, тарлалар къар иле акълангъан,
Къаргъалар гъаркъылдай, торгъайлар сакълангъан,
Ель эсе, къарларны савура боран,
Къарнен ель къарышып, тепелер къоран.
Анамыз, бабамыз дейлер ки, кельди къыш,
Заводда, койлерде токътамаз кене иш.**

-Декабрьде.

1 марузаджы. Декабрь-йылнынъ сонъки айы ве къышнынъ биринджи айы. Къыш геджелери узун, девамлы, кунълери исе къыскъа олалар. Декабрьнинъ 22-де энъ къыскъа кунъ ве энъ узун гедже ола. Бу геджеден сонъ кунълер узанып, геджелер къыскъаралар.

Тахтада асылган ресимлернен чалышув.

-Ресимлер арасында « кыш»мевсимине багышланган ресимни тапынъыз ве озь фикирлеринъизни айтынъыз.

-Къышнынъ экинджи айы насыл?

2 марузаджы.Январь-къышнынъ экинджи айыдыр.Бу айда тосат-тосат къар ягъа, аяз ерни бузлата,пенджерелернинъ джамларыны тылсымлы орънеклернен сюслендире.Мектеплерде къыш татили башлана.Балалар,сыджакъ урбаларыны кийип,чананен таялар,къарнен адам япалар,къар топу ойнайлар.

Январь айына «къыш чиллеси» дейлер. Къыш мевсимнинъ экинджи, яни энъ сувукъ айы-чилле. Къыш чиллеси къыркъ кунъге узана.

1 талебе З. Джавтобелининъ «Йыл-он эки ай-дерт мевсим» шииринден бир парчаны окъуй.

Январь

Тахвимде бугунъ январь,

Чевре этраф ап-акъ къар.

Тышта аяз, серт ава,

Тосат-тосат къар ягъа.

Яна эвде собамыз,

Тышта тек Къышбабамыз

**Кельдик кене йыл йылбашкъа,
Байрам къарткъа ве яшкъа,**

Наратымыз энъ терде,

Ярашыкълы корюне.

Халкъта Йылбаш байрамы,

Опем анам-бабамны.

- Къышнынъ учюнджи айы насыл?

3 марузаджи: Февраль айы исе къышнынъ сонъу олса да, къатты сувукъларнен,къарлы боранларнен беллидир. Нафиле айтылмагъан: «Къырымнынъ къышы январьдан сонъ анълашылыр».Февраль айына «увут»дейлер.Шойле айтым бар: «Увут-кунь-куньден сувут».Бунынъ манасы шу ки,февраль айында январьдан да сувукъ куньлер олмасы мумкюн. Февраль айынынъ сонъки учь кунюне «пердалез»дейлер.Бу куньлернинъ де махсус озюне аит айтымы бар. Меселя: «Къайда олсанъ,анда ол,пердалезде эвде ол»Манасы:

шу куньлерде ава бир куньде бир къач кере денъише (кунешли,ягъмурлы;ель,къар,боран ола биле).

Халкъ аляметлери

Январь-аязлы,февраль-боранлы.

Эгер къарынджа ювасынынъ башына топракъны юксек обалагъан олса,демек,къыш пек сувукъ оладжакъ.

2 талебе шиир окъуй.

Февраль

**Февраль деди: «Келем мен,
сувугъымнен,елимнен»**

**Тышта сувукъ ель эсе,
Дыр-дыр эте пенджере
Кезе кокте кунеш де,
Сыджагъы аз бетинде,
Мени охшай къартанай,
О,дей:-февраль гузель ай.
Бу ай тез-тез кетер,-дей-
Баарь келип етер!-дей.**

3).Раатлыкъ дакъкъасы.

М.Арслановнынъ «Къар ягъа»музыкасына балалар къолларыны котерип,къарны ягъгъаныны корьсетелер.

Къар ягъа,къар ягъа,

Чельге,къыргъа,байыргъа

Топланынъыз ,балалар,

Чаналарда таймагъа

Къар ягъа,къар ягъа,

Япалакълап къар ягъа,

Айдынъ энди,балалар,

Къардан топ ойнамагъа.

4.Шириет конкурсы. Мевзу «Къыш».

(Талелелер къыш акъкъында бильген шиирлерини айталар. Энъ яхшы айткъан талебе мукъфатлана).

Ава кунь-куньден сувуй,

Юреклерни къувандырып,

Геджелери ель улуй,

Ягъа токътамай къарлар.

Ерни беяз къар къаплай,

Эп бу къаргъа къуваналар

Аяздан сувлар бузлай.

Багъча,тарла,къыр,дагълар.

Къар ягъа, къар ягъа,

Къар ягъа,къар ягъа -

Япалакълап къар ягъа.

Сув акъар далгъа,далгъа.

Айды энди балалар,

Коктен берекет ягъа,

Къар топу ойнамагъа.

Ерден берекет догъа.

3.Такъымларда чалышув.

-Бугунь, балалар, биз сизлернен У.Эдемованынъ терджимесинден «Сансарчыкъ къышны насыл кечире» метинни окъуйджакъмыз.(Дерслик с.82-83)

1)Талелелер метинни окъуй

Такъымларгъа вазифелер.

Метинге эсасланып ,суаллерге джевап тапынъыз

1 такъым

Къыш мевсим акъкъында не бильдинъиз?

2 такъым

Сансарчыкъ къышны насыл кечире?

3 такъым

Сансарчыкънынъ ювасы насыл япылгъан?

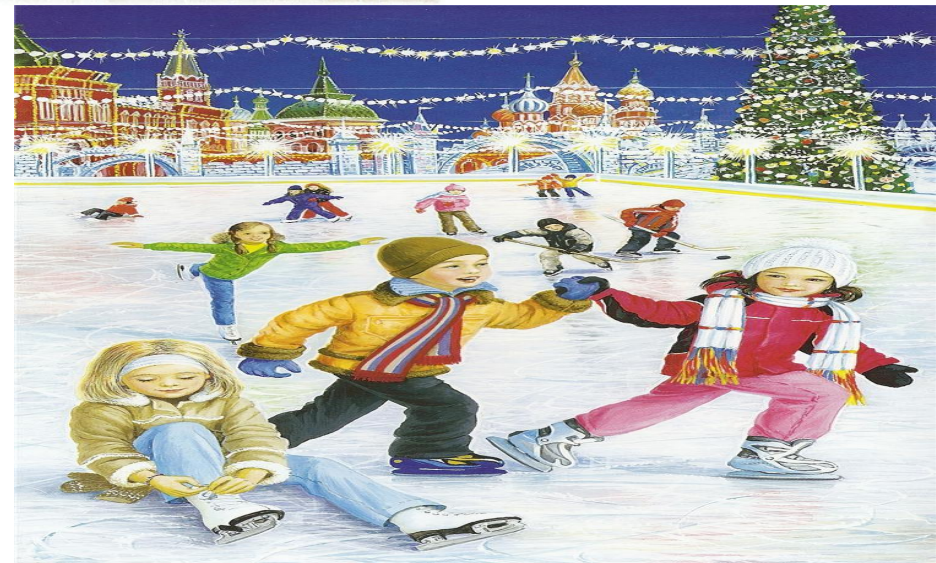
4 такъым

**Сансарчыкъ къышта не ашай? Метинден емеклернинъ адларыны тапып,
окъунъыз.**

5 такъым

Къышта насыл оюнларнен эгленесинъиз?

2) Презентация.

Эр такъым озь суалине джевабыны айта. Башкъа такъымлар озь фикирлерини къошалар.

3) Талелелер Э.Налбандовнынъ музыкасына язылгъан «Къыш кельди» йырыны динълейлер ве озь дуйгъуларыны бири-бирине айталар.

Афан-туфан котерип,

Къыш кельди я, балалар.

Баштан аякъ акъ кийип,

Безенди чель, тарлалар

Ля-ля, ля-ля, ля-ля

Ля-ля, ля-ля, ля-ля

Ля-ля, ля-ля, ля-ля

Безенди чель, тарлалар.

4. Аталар сезлеринен чалышув. Талелелер экишер чалышалар.

Вазифе: аталар сезлернинъ къысымларыны бири-бирине келиштирмек.

1) Къыш къышлыгъыны этмесе,.....

2) Къышнынъ къары,.....

3) Эгер къыш къарлы ве сувукъ олса,.....

4) Къырымнынъ къышы,.....

5) Январь аязлы,.....

1) февраль боранлы.

2) январьдан сонъ анълашылыр.

3) яз язлыгъыны этмез.

4) кузьге берекет.

5) дагъ джеvizлери, фындыкъ ве бадемлер бол берекет берелер.

**5.Ишлерни тешкерюв.(Талелелер
бури-бурунуи ишлерини
тешкерелер).Оджа джеваларны
тахтада яза.**

1-3

2-4

3-5

4-2

5-1

6.Дерсинъ нетиджеси. Рефлексив.

-Биз сизлернен бугунъ дерсте кыыш аляметлери акъкъында,кыыш айлары акъкъында лаф эттик,кыыш акъкъында аталар сезлерини ве айтымларны хатырладыкъ,кыыш акъкъында гузель шиирлер айттыкъ. Энди,балалар, «кыыш» сезюнен сенкан тизеик.

1)Эр такъым сенканнынъ бир сырасыны тизе.

Мисаль оларакъ:

Кыыш.

1 такъым-1) Къарлы,аязлы,дюльбер,тылсымлы,акъ сакъаллы.

2 такъым-2) Кельди,къаплады,бузлатты,къаттырды.

3 такъым-3) Коюмизге къарлы тылсымлы кыыш кельди.

4 такъым-4) Къар кыыраличеси.

5 такъым-5) Кыышта не япмагъа бегенлерини айталар.

2) Субет.

-Не ичюн кыышны тылсымлы саялар?

-Кыышта насыл байрамлар ола?

-Янъы йылда насыл багъшышлар алмагъа севесинъиз?

4. Эвге вазифе.

«Мен кышыны не

ичюн севем»

инша язынъыз.

Нетиджилев интеграция

усулынен кечирильген
дерс

2 сыныф

«Тылсымлы къыш»

Дерсни азырлагъан

МДУМ «Русаковка орта мектеби»

къырымтатар тили ве эдебияты

оджасы Абибиуллаева Э.Э.

Ресимлер сергиси

